

observant

ONAFHANKELIJK WEEKBLAD UNIVERSITEIT MAASTRICHT / JAARGANG 46 / 21 MEI 2026 / Nr 26

DUURZAAMHEID: "OOK MEERDEREN MOETEN MINDEREN",

schrijft de afdeling voorlichting in 1981 in een reeks tips om het energieverbruik aan de Universiteit Maastricht terug te dringen. Aan milieubewustzijn heeft het deze universiteit nooit ontbroken, maar helder beleid is een ander verhaal. Al gloort er nu hoop

Zie pagina 6-7

GEZOCHT: 10 DUIZEND EURO

Ze organiseren toernooien, verkopen zelfgebakken koekjes. Alles doen de basketbalsters van de Maastricht Knights om 10 duizend euro bij elkaar te sprokkelen. Die zijn nodig om deze zomer aan de Europese Universiteitsspelen - alleen voor de allerbesten - in het Italiaanse Salerno mee te doen

Zie pagina 3

redactioneel

We stoppen met drukken

“Het einde van een tijdperk.” Is dat een goeie tekst voor de voorpagina, oppert een collega. Het klopt wel, maar we moeten lezers niet het idee geven dat het ‘einde *Observant*’ is. We stoppen (alleen) met de papieren versie.

Nog vijf nummers te gaan, nog vijf keer een krant maken, nog vijf keer met Simone, onze vormgever, aan de telefoon hangen, teksten inkorten, covers bedenken. Het voelt raar. De eerste papieren *Observant* rolde op 6 oktober 1980 van de pers als ‘het informatie- en opinieblad van de Rijksuniversiteit Limburg’, op A4, zwart-wit, alleen Nederlandstalig en vooral met heel veel tekst.

Van websites en zoekmachines had nog niemand gehoord. Er was nieuws, men schreef brieven, maar nieuwsbrieven? Bijna 46 jaar lang zijn er dertig tot veertig edities per jaar gemaakt, ja, “*Observant*, dat krantje in de bak”, zoals we zo vaak hebben gehoord. Het raakt een gevoelige snaar, want *Observant* is in onze ogen geen krantje. Door het zo klein te maken, lijkt het iets onbeduidends, iets dat tussen de soep en de aardappelen in elkaar is geflanst. Voor ons is het een *krant* waar we altijd hard aan hebben gewerkt. Ik kan me niet herinneren (en collega’s die de beginjaren hebben meegemaakt ook niet) dat er ooit een ‘gat’, jargon voor een lege pagina, is geweest, behalve toen het niet anders kon (lees het artikel hiernaast over corona).

Print is fantastisch. Pagina’s doorbladeren voelt nu eenmaal heel anders dan door een digitale tekst scrollen – alleen een beetje jammer van die zwarte vlekken op je vingers. Maar we zien al jaren dat er een grote stapel blijft liggen. Voor wie maken we die zestien pagina’s nog, vroegen we ons een aantal maanden geleden opnieuw af. Met een groot aantal bezoekers van onze website, volgers van ons Instagram-account en wetende dat we het op een na laatste (!) universiteitsblad in Nederland zijn dat nog iedere week op papier verschijnt, hakken we nu definitief de knoop door. In Utrecht verdween het papier al in 2010, in Rotterdam en Amsterdam (UvA) in 2018. Een jaar eerder moest de *UKrant* van Groningen stoppen. Het was vaak geen vrijwillige keuze: de geldkraan werd dichtgedraaid door het college van bestuur. En nu trekken wij zelf de stekker er heel bewust en vrijwillig uit. Het voelt vreemd. Studentfreelancers staan nog steeds te juichen als ze horen dat hun artikel in print verschijnt. Het geeft iets tastbaars, iets dat ze per post naar pap en mam kunnen sturen.

Einde papier dus. Ik kan het niet nog langer van mijn team vragen om een krant te produceren met de beste (nieuws)verhalen en tegelijkertijd digitaal zichtbaar te zijn op de site, sociale media, een podcast te maken en een nieuwsbrief in elkaar te zetten. De print is – ik zeg het eerlijk – een blok aan ons been geworden.

Nog vijf prints om in te lijsten, waarvan de laatste een *special* wordt. Na de zomer verschijnen we als wekelijkse nieuwsbrief in de mail van *alle* studenten en medewerkers. De inhoud verandert niet, de koers wel. Dit tijdperk vraagt om verandering, om nieuwe wegen te verkennen. We gaan ervan uit dat u met ons meerijsdt.

Wendy Degens

De hoofdredacteur geeft een kijkje achter de schermen van de redactie

serie terug in de teit

Intelligente lockdown: alles online, antispieksoftware en heel veel zorgen

Studenten op loopbrug
Universiteitssingel Foto: *Observant*

2020 – 2022

Op donderdag 12 maart 2020 rolt een nieuwe uitgave van *Observant* van de persen. Sinds Nieuwjaar is het vooral de cyberhack, waar de Universiteit Maastricht vlak voor Kerst 2019 slachtoffer van werd, die de nieuwspagina’s van het universiteitsblad domineert. Maar vandaag staan op de voorpagina twee artikelen over het coronavirus dat na China nu ook in Noord-Italië slachtoffers maakt. In het ene bericht vertellen Maastrichtse wetenschappers dat de besmettingspiek hier nog moet komen. Van paniek is geen sprake. In het artikel eraan gaat het over een petitie, gestart door drie Maastrichtse eerstejaars afkomstig uit Italië die in *no time* duizend keer is ondertekend. Zij roepen de universiteit op om de deuren te sluiten. Ze maken zich “extreem veel zorgen” over het gebrek aan “*awareness*” in Nederland. In hun eigen land zijn de universiteiten dicht tot tenminste 3 april, klinkt het. In Maastricht gaan colleges, onderwijsgroepen en tentamens nog gewoon door. Sluiten kan overigens alleen na advies van de GGD of de burgemeester, zo heeft de minister alle onderwijsinstellingen op het hart gedrukt. Christian Hoebe, hoogleraar aan de UM en hoofd infectieziektebestrijding van de GGD Zuid-Limburg, begrijpt de zorgen van de Italiaanse studenten: “De situatie in Italië is een nachtmerrie [op sommige dagen zes- tot achthonderd doden per dag] waarvan we hopen dat we die in Nederland niet krijgen.”

Dan gaat het opeens heel snel. Drie dagen later sluit de UM op last van de regering dan toch de deuren, in eerste instantie tot 6 april, maar al snel wordt dat verlengd tot 1 juni. Premier Rutte heeft het op tv over een intelligente lockdown.

Het onderwijs gaat in een vloed en een zucht online, docenten draaien overuren, Zoom en Teams zijn heel snel gemeengoed, toetsen worden *of* uitgesteld, *of* vervangen door een essay, paper, take-home tentamen of een mondeling examen via Skype. Al in dat eerste coronavoorjaar gaat de UM werken met antispieksoftware - online toetsen met cameratoezicht. Dat loopt lang niet altijd vlekkeloos en levert veel gemopper op. In de universiteitsraad wijst de studentengeleding op de risico’s: “Het zou bijvoorbeeld kunnen dat ‘slechte’ studenten nader geïnspecteerd gaan worden [degenen die bijvoorbeeld onvoldoende hebben gescoord voor een tussentoets of practicum, red.]. En wat als iemand een hoofdzoek draagt of promotiemateriaal van een politieke partij aan de muur heeft hangen? Bein-

vloedt dat niet de beoordeling?”

Eenzaamheid ligt op de loer. Studenten missen hun vrienden, maar ook de interactie met studiegenoten die tijdens de online onderwijsgroepen toch een stuk minder is, zo blijkt tijdens een rondgang van *Observant*.

Ook de redactie werkt vanaf 16 maart thuis. De stroom aan artikelen stopt geen moment, al is het voor collega’s met kinderen in de basisschoolleeftijd soms een hard gelag. Die zijn opeens niet alleen journalist en ouder, maar ook onderwijzer.

Het zal meer dan een jaar, tot 2 september 2021, duren voor er weer een papieren krant uitkomt. ‘*Geen besmettingsgolf tijdens de Inkom*’ is de kop van het eerste bericht op de voorpagina. Daarboven een foto van een lange rij studenten met mondkapje op de loopbrug tussen de Universiteitsingel 40 en 50. De angst voor nieuwe grootschalige besmettingen is minder nu er een vaccin is en tal van medewerkers en studenten zich al hebben laten inenten. Dat de angst niet helemaal weg is, blijkt uit een opinie-stuk van UM-hoogleraar Bart Verspagen die vindt dat iedereen die fysiek deelneemt aan onderwijs, zich moet laten vaccineren. Studenten die weigeren, kunnen online de onderwijsgroep volgen. De meningen zijn verdeeld. “Je zou dan niet alleen gevaccineerden moeten toelaten,

“De situatie in Italië is een nachtmerrie waarvan we hopen dat we die in Nederland niet krijgen”

maar ook degenen die een infectie hebben doorgemaakt”, reageert Christian Hoebe, inmiddels lid van het Outbreak Management Team (OMT). Universiteitsraadslid Lotte Meerhof: “Ik vind het belangrijk dat studenten en docenten zich vaccineren, maar dat mag geen rol spelen bij de toegang tot het onderwijs.”

In oktober lopen de besmettingen opnieuw op, de faculteitsgebouwen raken leger nu het onderwijs weer deels hybride en online is. Begin december 2021 besluit de redactie om ook weer online te gaan: “We hopen half januari weer op papier te verschijnen.” Dat blijkt te optimistisch. Pas begin maart 2022 rolt er weer een nummer van de pers. De oorlog in Oekraïne is dan net uitgebroken. Die doet al het andere nieuws verbleken, schrijven we op 10 maart.

Riki Janssen

Dit is een serie over 50 jaar UM. We duiken in onze eigen archieven: welke opzienbarende, grappige, belangrijke of wonderlijke nieuwsjes komen we tegen?

Bezuinigen, maar geen gedwongen ontslagen

Huisartsenopleiding gaat gebukt onder tekorten

De Maastrichtse huisartsenopleiding (HAO) verkeert volgens de raadsnotulen van de faculteit Health, Medicine and Life sciences "financieel in zwaar weer". De opleiding schrijft al sinds 2023 in de rode cijfers, een gevolg van achterblijvende financiering. Dreigen er in het uiterste geval gedwongen ontslagen? "Nee", klinkt het resoluut, "dat gaan we niet doen."

Voor iedere basisarts die aan een van de zeven Nederlandse huisartsenopleidingen begint, stelt de overheid geld beschikbaar. De Nederlandse Zorgautoriteit NZa becijfert hoeveel precies. Het grootste deel van die pot gaat naar het salaris van de artsen-in-opleiding-tot-specialist-huisartsgeneeskunde (aios-h), een kleiner deel naar de opleidingen. En daar zit volgens Matthijs Limpens, hoofd van de Maastrichtse HAO, het voornaamste probleem: "De kosten van een huisartsenopleiding zitten vooral in de salarissen van docenten en die zijn de afgelopen jaren flink gestegen. De bijdragen vanuit de NZa zijn weliswaar iets omhooggegaan, maar dat weegt niet op tegen de gestegen kosten."

En dus schrijft de opleiding al sinds 2023 rode

cijfers – in 2025 een tekort van 400 duizend euro op een begroting van zes miljoen. Inmiddels ging de streep al door een aantal uitgaven. "Zo huren we minder externe docenten en sprekers meer in en gaan we voor staf- en opleidersdagen minder naar externe locaties. Stafleden die langdurig ziek worden, vervangen we ook niet meer direct, we kijken eerst of we dat intern kunnen opvangen." Lijdt de opleiding onder de maatregelen? "Tot nu toe niet, we voldoen aan alle kwaliteitseisen. Maar je roomt het onderwijs wel af." Aan de uitgavenkant is intussen het maximale gedaan, zegt Limpens, "maar de personeelskosten kunnen door natuurlijk verloop nog wel omlaag. Binnenkort stopt een aantal medewerkers. Gedwongen ontslagen zullen er niet vallen, maar misschien moeten we mensen een andere plek aanbieden, elders binnen de vakgroep of de faculteit. We delen nu al steeds vaker personeel met de opleiding tot specialist ouderenzorg en de academische werkplaats huisartsgeneeskunde."

Wat niet meehelpt, is de gestage uitbreiding van het aantal opleidingsplaatsen sinds 2023. Zo hopen overheid en artsenorganisaties het

huisartsentekort terug te dringen. In Maastricht kunnen sindsdien geen 96 maar 112 aspirant-huisartsen terecht. Opleidingen sorteerden voor op die stijging, maar de meeste HAO's krijgen de extra plekken niet gevuld. In Nederland beginnen jaarlijks zo'n zevenhonderd mensen aan de opleiding tot huisarts, in Maastricht tachtig tot 85. PR-campagnes ten spijt, zijn die aantallen al jaren min of meer stabiel. "Als wij volgend jaar negentig aios hebben, is het probleem voor dat jaar opgelost. Maar we hebben als opleidingen dus weinig invloed op die instroom." De zuidelijke HAO is volgens Limpens dan ook niet de enige die het moeilijk heeft. "Alleen Leiden en Utrecht zitten ieder jaar vol en spelen quitte."

Een eenvoudige oplossing ziet hij niet. "Je zou de instroom van studenten in de studie geneeskunde moeten vergroten, of basisartsen moeten zien weg te houden van andere specialisaties." Het eerste, beaamt hij, biedt op korte termijn geen soelaas. "Het effect zie je dan pas over 6 tot 8 jaar. En bij het tweede moet je je afvragen: wil je dat?"

Peter Doorakkers

Academische Autonomie

“

Academische vrijheid gaat niet alleen over academische waarden, zoals de vrijheid van denken, spreken en publiceren. Academische vrijheid wordt ook bepaald door de manier waarop de wetenschap is georganiseerd en hoe we hier als universiteit vorm aan geven.

Eerst een open deur: de overheid financiert een fors deel van het wetenschappelijk onderzoek. De NWO's van deze wereld verdelen dit en bepalen zo voor een groot deel de onderzoeksagenda. De onderzoeksdoelen, de beoogde wetenschappelijke en maatschappelijke impact worden vaak vooraf gegeven. En daarna concurreren we met elkaar eigenlijk alleen nog over de beste manier om dit onderzoek te doen. Uitzondering is de open aanvraag, zoals een Veni. Maar in de praktijk gaan die vooral naar wetenschappers met een heel sterk academisch cv. Een cv dat vaak is opgebouwd uit eerdere subsidies die minder open waren. Ondertussen voelen onderzoekers aan de universiteit zich vooral vrij. Er zijn maar weinig beroepen waarin je zoveel flexibiliteit en ruimte hebt. Je bepaalt voor een groot deel je eigen agenda, je bent baas over je eigen loopbaan; maar dan moet je wel meedoen met dit systeem. Want: geen subsidie, geen carrière. Hoeveel vrijheid heb je eigenlijk echt als wetenschapper?

Academische vrijheid vraagt daarom ook om academische autonomie. Het vraagt ruimte om, zonder directe invloed van externe partijen, zelfstandig beslissingen te nemen over onderzoek en onderwijs. We zijn zelf verantwoordelijk om deze autonomie te organiseren door de carrières van onderzoekers minder afhankelijk te maken van subsidies. Erkennen & Waarderen is een perfecte manier om dit te doen. Door de bijdrage van wetenschappers niet alleen maar te meten aan de hand van het aantal publicaties of de hoogte van subsidies, maar breder te waarderen.

Erkennen & Waarderen gaat wat mij betreft verder dan alleen het optimaal benutten van talent, erkenning en waardering, meer diversiteit en inclusievere loopbanen. Als we Erkennen & Waarderen daadwerkelijk en collectief uitvoeren, dragen we direct bij aan academische vrijheid. Maar dan moeten we er echt alles aan doen om niet terug te vallen in oud gedrag, waarin publicaties, subsidies en onderwijsuren tot twee punten achter de komma bepalend blijven voor een academische loopbaan.

”

Tiuri van Rossum,
onderzoeker naar lerende organisaties bij
de School of Business and Economics

Basketbalsters Maastricht Knights sprokkelen geld bijeen voor Universiteitsspelen

Koekjes bakken, overuren draaien in de hoop op 10.000 'ballen'

Leden van basketbalteam Maastricht Knights Foto: Ellen Oosterhof

De datum is met rood omcirkeld in de agenda, de selectie is gemaakt en de tenues zijn besteld. Niets staat deelname van de basketbalsters van Maastricht Knights aan de Europese Universiteitsspelen in de weg. Nou ja, bijna niets. Om met een gerust gemoed af te kunnen reizen naar Italië, is er nog wel wat geld nodig. Dat proberen ze bijeen te sprokkelen met evenementen en zelfgebakken koekjes. "Als we de sport niet zo geweldig vonden, hadden we het allang opgegeven."

Natuurlijk zijn ze trots dat ze de Universiteit Maastricht mogen vertegenwoordigen met hun team. Een hoger doel is haast niet denkbaar.

Maar dat het zoveel tijd, energie en geld zou kosten, hadden ze niet verwacht. "We hebben het over 10 duizend euro", rekt voorzitter Marlow Baines van de studentenbasketbalvereniging voor. Bijna de helft daarvan (vierduizend euro) gaat op aan de borgsom die een team moet betalen om een plekje op de Spelen veilig te stellen. Daarnaast zijn er verplichte bedragen die moeten worden neergeteld voor accommodatie en maaltijden (de teams moeten het hele toernooi blijven). Los daarvan vraagt de organisatie nog inschrijfkosten: 50 euro per persoon. "We gaan met tien speelsters, twee coaches en een scheidsrechter. Reken maar uit", zegt Baines, wijzend op haar teamgenoten

die zijn aangeschoven bij het gesprek. "En dan moeten we de reis ernaartoe ook nog betalen."

Financiële steun

Op 18 juli begint in het Zuid-Italiaanse Salerno het twejaarlijkse evenement voor studenten van Europese universiteiten. Honderden doen er mee, in dertien sporten als badminton, voetbal, handbal, tennis, volleybal en dus ook basketbal. Namens Maastricht zijn alleen de Knights - die afgelopen zaterdag nog kampioen werden in hun divisie - gekwalificeerd, in de geschiedenis van het evenement zijn deel-

Lees verder op pagina 8

serie zing, vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder

Kitty Cleutjens
(Susteren, 1967)

\ Universitair hoofddocent
afdeling Pathologie bij
de FHML, voorzitter
examencommissie
geneeskunde

\ Burgerlijke staat:
getrouwd met Jos

\ Woont in:
Susteren

Foto: Joey Roberts

“ Van oneerlijkheid krijg ik rode vlekken. Létterlijk! ”

Wie mij googelt... vindt veel verwijzingen naar mijn onderzoek. En als ze mijn mans achternaam kennen, ook linkjes naar mijn hobby's, muziek en voorheen rolstoeltenis. Ik speel dwarsfluit en piccolo in een harmonieorkest. Als twaalfjarige wilde ik daar al bij, net als mijn zus. Ik speelde destijds saxofoon: dwarsfluitisten hadden ze al, dus kreeg ik een sax die ze nog hadden liggen in mijn handen geduwd. Toen ik in Utrecht ging studeren, ben ik alsnog overgestapt naar de dwarsfluit. Je stopt zo'n ding gemakkelijker in je tas als je de trein richting je kamer pakt.

Ik ben een dankbaar mens. Ja! Toen ik 32 was, 26 jaar geleden, bleek ik kanker te hebben. De behandeling heeft mijn ruggenmerg beschadigd, sindsdien zit ik een rolstoel. Die overgang was lastig, het duurde best lang voordat ik het kon accepteren, maar boos ben ik er nooit over geweest. Aanvankelijk wist ik niet eens of ik het zou redden, dat leert je relativeren: ik ben vooral blij en dankbaar dat ik nog leef. Daarbij had ik al een partner, en een carrière die ik kon voortzetten, dat hielp. Weliswaar werk ik niet meer in het lab [waar je veel moet staan], maar ik doe nog steeds onderzoek. Ik durf volmondig te zeggen dat ik een gelukkig mens ben."

Dit moeten mensen horen. De *Fifth Symphony* van Alfred Reed, een Amerikaanse componist die veel symfonische blaasmuziek heeft geschreven. Het bevat heel mooi vervlochten melodieën. Ik luisterde er vaak naar toen ik ziek was, het gaf me troost en maakte me rustig.

Wat mijn vrienden in mij waarderen. Dat ik zorgzaam ben en altijd voor hen klaar sta. En dat ik eerlijk ben. Het mag af en toe best schuren in vriendschappen. Omgekeerd ook, ik vind het fijn als mensen mij af en toe een spiegel voorhouden.

Mijn verslaving. Lezen. Ik las en lees alles wat los en vast zit. Medische thrillers, biografieën, noem maar op. Het meest recent *Al het blauw van de hemel*, over een jonge man die de ziekte van Alzheimer krijgt en er met een campertje op uittrekt. Er wordt heel mooi beschreven hoe hij uiteindelijk vrede vindt met zijn lot. Niet geromantiseerd, maar realistisch. Mocht ik ooit in zo'n situatie belanden, dan hoop ik er ook zo mee om te kunnen gaan. Al weet ik niet of ik dat kan – in tegenstelling tot de hoofdpersoon heb ik een partner en veel familie en vrienden. Die zou ik niet zomaar kunnen achterlaten, ze zijn heel belangrijk voor me.

Wat wil je aan jezelf veranderen? Dat ik altijd strak op mijn deadlines werk. En dat ik, als er maar een beetje ruimte in mijn agenda is, denk: er kan nog wel iets bij. Mijn man heeft dat ook, we hebben daarom afgesproken dat als een van ons ergens voor wordt gevraagd, het antwoord is: ik reageer morgen. Daar houden we elkaar aan, anders zeggen we te snel 'ja' op dingen.

Als kind was ik... heel nieuwsgierig, sportief, energiek en een beetje verlegen. Geen meisjes-meisje, ik hield van voet-

ballen, auto's en hutten bouwen. Dat stoere zat er toen al in. Liep ik na het spelen onder de modder door het dorp, vroegen de werklui die ergens bezig waren of mijn moeder niet boos zou worden als ik zo thuiskwam. Ik had een goede band met haar, hoor, maar met zulke interesses was ik toch eerder een vaderskindje.

Bid je weleens? Af en toe. Een gebed is voor mij een moment waarop ik reflecteer op mijn leven en mijn dankbaarheid uitspreek. Ik ben katholiek opgevoed, de figuur van Maria spreekt me aan: de warmte, het zorgende, het vergevende ook. Ik steek vaker een kaarsje aan in de Mariakapel van kerken waar ik binnenloop.

Het laatste compliment dat ik kreeg. Los van 'Je bent lekker gek'? Een vriendin zei onlangs dat ze het waardeert dat ik er voor haar ben. Dat vind ik trouwens nog best lastig, complimenten krijgen, meestal bagatelliseer ik die. Geen idee waarom. Misschien heb ik impliciet toch een houding van 'doe maar gewoon' van mijn ouders meegekregen.

Liever rijk of liever beroemd? Ik moet kiezen? Dan liever rijk, maar ook dat hoeft voor mij eigenlijk niet. Ik heb ook geen idee wat ik zou gaan doen met het geld als ik rijk zou zijn – wij kunnen nu al alles doen wat we willen doen. Ik ben rijk aan relaties met andere mensen, dát vind ik echt belangrijk.

Dit bezorgt mij rode vlekken. Oneerlijkheid. Daar krijg ik lètterlijk rode vlekken van! In de examencommissie geneeskunde krijgen we heel soms met een frauderende student te maken. Ik heb veel begrip voor het feit dat studenten onder hoge druk staan en daardoor soms de fout ingaan. Maar ontken dat dan niet, geef het gewoon toe en neem verantwoordelijkheid voor wat je gedaan hebt. Dan blijft je werk natuurlijk ongedig, maar misschien kunnen we je helpen.

Ik ben gefascineerd door... hoe kinderen zich ontwikkelen. Door mijn ziekte konden wij helaas geen kinderen krijgen, maar ik heb veel neefjes en nichtjes en een aantal van hen heeft inmiddels ook kleine kinderen. Ik vind het mooi om te zien hoe onbevangen die zijn, ze leren je om weer met verwondering naar de dingen te kijken.

Peter Doorakkers

Hier verschijnt wekelijks een portret van een student of medewerker

“Controversiële en onpopulaire ideeën zijn welkom, maar het is óók goed om helder te zijn over waar de universiteit als instelling voor staat”

Aan de universiteit komt de vrijheid van meningsuiting ook met verantwoordelijkheid

De vrijheid van meningsuiting moet “maximaal” zijn aan een universiteit. Maar er mogen ook eisen worden gesteld aan wie zich op de campus roert, schrijft rector Jan Smits in dit opinieartikel.

Pro-Palestijnse demonstranten voor het bestuursgebouw in mei 2024 Foto: Observant

De universiteit is een gemeenschap van waarden. Voor mij verreweg de belangrijkste daarvan is de academische vrijheid. De zon draait om de aarde. Kolonialisme is goed. Roken is gezond. Zonder de vrijheid om deze ooit algemeen aanvaarde opvattingen ongebreideld te bekritisieren, zijn leren en vooruitgang onmogelijk en verliest de universiteit haar bestaansrecht. De reden waarom ik zelf de universiteit nooit zal verlaten, is precies daarom: het is *de* plek waar nieuwsgierigheid wordt gecultiveerd en het debat plaats vindt op basis van feiten en argumenten – óók, ja juist, als wetenschappelijk verkregen kennis schuurt met wat wij eerder dachten. Kan het zijn dat kolonialisme ook positieve kanten had? Heeft het stimuleren van roken misschien voordelen? Vast niet, maar wie weet: alle kennis is slechts voorlopig. Het uitdragen en doorgeven van deze academische kernwaarde aan volgende generaties – we *leren* alleen door eerder verkregen kennis ter discussie te kunnen stellen – maakt de universiteit tot wat zij is. Echte antwoorden vinden we samen, maar nóg belangrijker is het stellen van de juiste vragen.

Toenemende polarisatie

Naast de academische vrijheid – die medewerkers en studen-

ten veel ruimte geeft, maar hen tegelijk bindt aan de strikte normen van hun specifieke wetenschappelijke discipline – is er de vrijheid van meningsuiting. Die geldt voor iedereen, dus ook voor de leden van onze academische gemeenschap wanneer zij zich uiten over onderwerpen buiten hun eigen discipline. In een tijd van toenemende polarisatie doen onze studenten en staf dat steeds vaker. Dat valt alleen maar toe te juichen. Het past bij twee andere kernwaarden van de universiteit: het bevorderen van kritisch denken en van maatschappelijke verantwoordelijkheid, óók waar het gaat om de koers van de universiteit zelf. De luide maar vreedzame demonstraties van de afgelopen twee jaar tegen de banden van de UM met Israëlische instellingen

tonen de grote emotionele commitment van een deel van onze gemeenschap bij wat elders in de wereld gebeurt en hoe de UM zich daartoe verhoudt. Dat de vrijheid van meningsuiting zich hier manifesteert in de vorm van volstrekt legitieme vreedzame demonstraties verplicht iedereen om nog beter te luisteren en argumenten extra te wegen. Dat die weging niet per se uitvalt zoals de demonstranten willen, is daarbij deel van onze universitaire besluitvorming.

“Hier is geen ruimte voor wie binnen onze eigen gemeenschap oproept tot uitsluiting van bepaalde groepen, genocide toejuicht of discriminatie propageert”

Hardnekkig misverstand

Als intellectuele gemeenschap moet aan de universiteit de vrijheid van meningsuiting maximaal zijn. Maar die vrijheid komt met verantwoordelijkheid. Het is een hardnekkig misverstand dat *laissez-faire* of *anything goes* geldt voor wie het woord krijgt of demonstreert: waar incompetentie in het academisch discours doorgaans zonder al te veel compassie wordt afgestraft, mogen ook eisen worden gesteld aan wie zich op de campus roert. Ieder lid van onze gemeenschap is gebonden aan universitaire waarden als wederzijds respect, inclusie en ruimte geven voor debat, *juist* om die academische waarden ook voor anderen te waarborgen. Uitspraken mogen ongemak veroorzaken en mogen kwetsen, maar altijd op basis van argumenten en met alle ruimte om te reageren: *shouting down* van wie het oneens met je is, mag nooit. De beste reactie op jou onwelgevallige uitspraken, is om je zelf uit te spreken.

Onpopulaire ideeën

Zo wordt de vrijheid van meningsuiting ingekleurd door de universitaire setting. Kennis en de verspreiding daarvan zijn het meest gebaat bij een open en democratisch klimaat waarin intellectuele standaarden buiten onderwijsgroep, laboratorium en studieruimte net zo nastrevenswaardig zijn als daarbinnen. Bovendien bestaat hier geen ruimte voor wie binnen onze eigen gemeenschap oproept tot uitsluiting van bepaalde groepen, genocide toejuicht of discriminatie propageert. Hoe kan het ook anders aan een publiek gefinancierde universiteit als de onze, die moet zorgen voor een voor iedereen veilige leer- en werkomgeving? Zoals gezegd zijn controversiële en onpopulaire ideeën welkom (ik ben niet van de *trigger warnings* en de *safe spaces*), maar is het óók goed om helder te zijn over waar de universiteit als instelling voor staat.

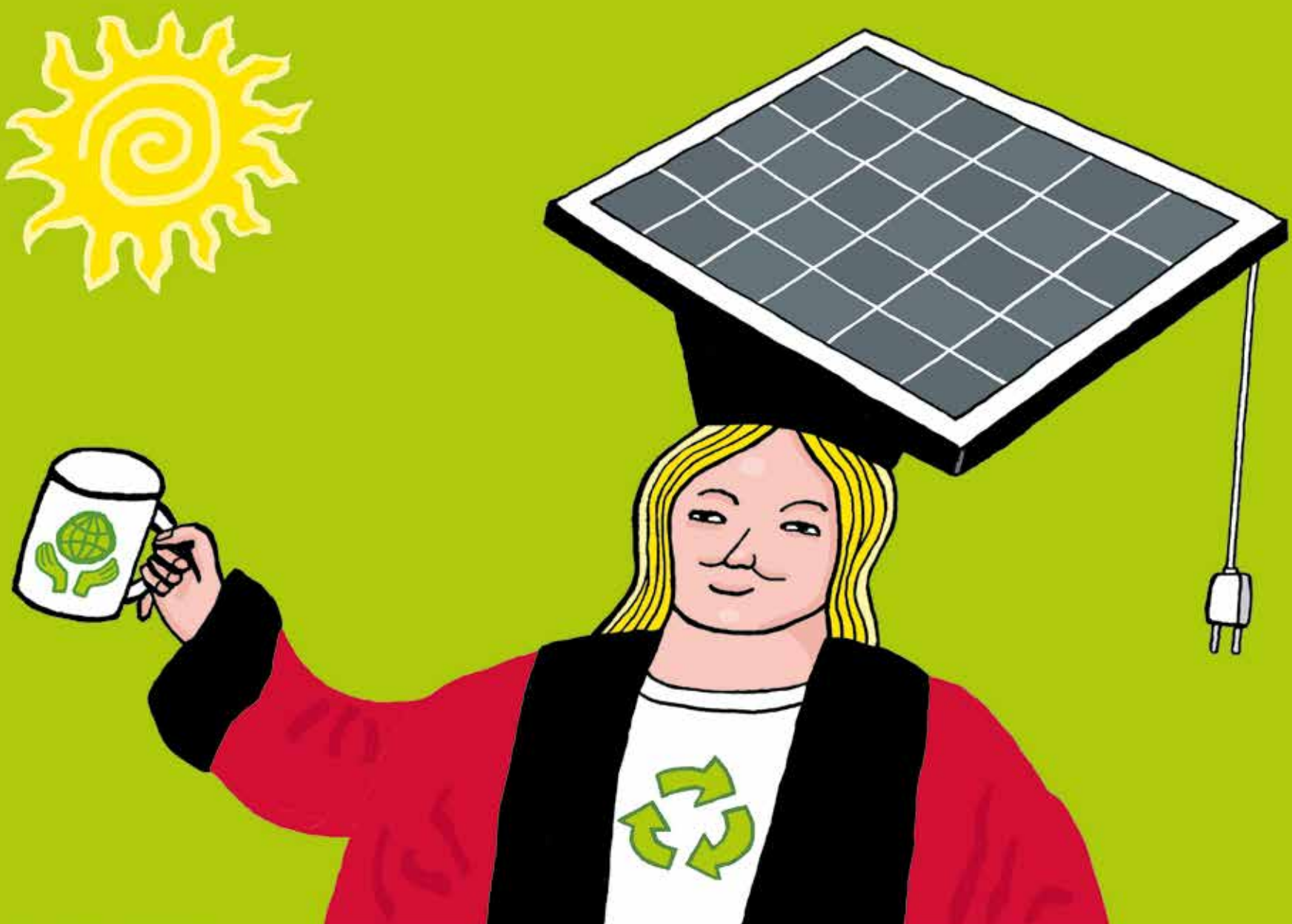
Tragedie

Het enorme belang van de vrijheid je uit te spreken maakt het tot een tragedie wanneer pogingen daartoe moeten worden beperkt. Dat gebeurde recent toen de bezetting van het pand van ScanNexus aan de Oxfordlaan noodzakelijkerwijs door de politie moest worden beëindigd. Dan faalt alles wat hierboven is beschreven: dat de universiteit staat voor debat en niet voor de inzet van geweld. De eisen van de bezetters verdienen een inhoudelijke respons. Maar ook hier komt vrijheid met verantwoordelijkheid: ik zal het demonstratierecht altijd met hart en ziel verdedigen, maar het bezetten van een gebouw bestemd voor onderwijs en onderzoek op een manier die niet valt binnen de grenzen van het demonstratierecht draagt niet bij aan een zinvolle dialoog. Het eerste gebod voor ieder die macht heeft, is om zich dienstbaar op te stellen. Alles wat kan bijdragen aan een zinvolle dialoog over de koers van de universiteit – op welk terrein dan ook – is daarom van harte welkom. Laten we dat gesprek op veel plekken voeren, zorgen horen én bepalen hoe we het op productieve wijze met elkaar oneens kunnen zijn. Het is van vitaal belang voor de universiteit.

Jan Smits,
Rector Magnificus a.i.

50 JAAR DUURZAAMHEID AAN DE UM

**NA JARENLANG
JOJO-MILIEUBELEID
LIJKT ER NU SCHOT
IN TE ZITTEN**

“Ook meerderen moeten minderen”, schrijft de afdeling voorlichting in 1981 in een reeks tips om het energieverbruik aan de Universiteit Maastricht terug te dringen. Aan milieubewustzijn heeft het deze universiteit nooit ontbroken, maar alle goede bedoelingen ten spijt blijkt het bijzonder moeilijk om tot consistent effectief duurzaamheidsbeleid te komen en het ook daadwerkelijk uit te voeren. Hoe komt dat? En wat wil de universiteit er in de toekomst aan doen?

TEKST Cleo Freriks ILLUSTRATIE Bas van der Schot

Boos, dat waren UM-medewerkers in 1994. Een stelletje onverlaten (het bleek de studententak van de afdeling Veiligheid & Milieu te zijn, het Universitair Milieu Platform) had na werktijd stickers op hun deuren geplakt om hen eraan te herinneren het licht uit te doen als ze de kamer verlaten. Dat ze op zo'n "milieuvervuilende manier" werden gewezen op iets wat "toch vanzelfsprekend" is, schoot hen in het verkeerde keelgat, schreven ze in een ingezonden brief in *Observant*. De sticker peuterden ze onmiddellijk van de deur. Hadden ze gelijk? Getuige de terugkerende oproepen om alsjeblieft het licht uit te doen in de decennia erna, was het toch niet zo'n gesneden koek als de boze briefschrijvers dachten. Pas als de universiteit zich in 2022 voorneemt om in alle panden bewegingssensoren te plaatsen, is het probleem opgelost: het licht gaat voortaan vanzelf uit als er niemand in de kamer is. Nog zo'n dingetje: de herbruikbare koffiemok. Al in 1992 worden er kopjes uitgereikt in de strijd tegen het "milieuverpestend bekertje". Vele 'mokenplannen' volgen, totdat in 2023 wegwerpbekers op de universiteit ronduit verboden worden. Eind goed, al goed? Helaas, uit een rondgang van *Observant* een jaar later blijkt dat studenten hun koffie gewoon elders gaan halen en dat de statiegeldbepalers ook regelmatig bij het afval belandden.

LAAGHANGEND FRUIT

Pim Martens, hoogleraar planetaire gezondheid, herkent het. "Ik heb zelf ook drie van die mokken thuis, op de eerste staat nog Rijksuniversiteit Limburg", klinkt het grinnikend via Teams vanuit Pollenzo, Italië, waar hij gasthoogleraar is. En dit zijn slechts twee voorbeelden. Door de jaren heen is er ook meerdere malen gepoogd om de catering, het woon-werkverkeer, de dienstreizen, het printpapier en de afvalscheiding te verduurzamen – met wisselend succes.

En ja, dat is frustrerend, zegt Martens, maar wat volgens hem nog veel erger is: hier zou het eigenlijk niet over moeten gaan. "Het is laaghangend fruit. Natuurlijk helpt het, maar wil je als organisatie vooroplopen – wat ik graag zou zien bij een universiteit – dan moet je veel dieper gaan, naar alle aspecten kijken. Waarom hebben we bijvoorbeeld nog steeds dierproeven? Of een pensioenfonds dat in fossiele brandstoffen investeert? In Maastricht loopt men wat dit betreft altijd achter de feiten aan." De belangrijkste reden daarvoor, aldus Martens: "Het ontbreekt de leiding aan langetermijnvisie. Er zijn maar heel weinig bestuurders geweest – decanen, collegeleden – die echt vol voor duurzaamheid zijn gegaan."

'MILIEU' IS VERDWENEN

Inderdaad, door de jaren heen wordt er regelmatig geroepen dat de tijd rijp is voor grote veranderingen, "nu echt". Maar als puntje bij paaltje komt, blijft het vaak bij mooie woorden. Een paar voorbeelden.

Het oprichten van een milieugezondheidskundig onderzoeksinstituut heeft in 1989 "grote prioriteit" volgens het toenmalige college van bestuur. Twee jaar later is het plan van de baan, het onderzoek zal worden ondergebracht in het nog op te richten instituut Voeding en Milieu (het huidige Nutrim). Als daar in 1992 de eerste stappen voor worden gezet, is het woord 'milieu' uit de naam verdwenen en gaan zes van de zeven onderzoeksrichtingen over voeding.

In 1998 komt er een adviesrapport uit over hoe milieubescherming en duurzame ontwikkeling in

de universitaire praktijk te brengen. Een commissie heeft er vijf jaar aan gewerkt, het wordt slechts "ter kennisgeving aangenomen", zegt commissievoorzitter Jos Kleinjans, indertijd hoogleraar milieugezondheidskunde tegen *Observant*. Hij is "verbijsterd. Het lijkt wel een moeras waarin alles gewoon verzandt."

Aan het begin van deze eeuw staat duurzaamheid niet in het UM-jaarsverslag of het strategisch plan, ondanks herhaaldelijk aandringen van de afdeling Veiligheid & Milieu. Als er in 2008 dan – na lang uitstel – een duurzaamheidsagenda komt, staat daar vooral veel van Martens' laaghangend fruit op: energie besparen, meer biologisch aanbod in de mensa en verplicht dubbelzijdig printen.

VAN ONDEROP

Dat betekent niet dat er niks gebeurt. Er zijn (nominaties voor) milieuprijzen, de UM is tot twee keer toe de energiezuinigste universiteit van Nederland, er komen een master en een minor over het onderwerp, de panden worden verduurzaamd – met als hoogtepunt de verbouwing van het hoofdgebouw op de Tapijnkazerne, dat nu minimale milieu-impact heeft – en studenten richten in 2010 het eerste **Green Office** ter wereld op. Ook daarbuiten wordt menig (studenten)clubje ten behoeve van het milieu op poten gezet en in 2019 combineert een deel daarvan zich in het Klimaat Actie Netwerk (nu de studentenpartij KAN). De door hen georganiseerde klimaatmarsen trekken duizenden demonstranten. Maar wat veel van zulke initiatieven gemeen hebben, zegt Martens, "is dat ze van studenten komen of ontstaan op de werkvloer, van onderop. Daardoor is er niemand die het overzicht heeft, de regie ontbreekt."

EIGEN EXPERTISE

Wat het volgens hem nog moeilijker maakt: "Dit zijn problemen die je niet facultair kunt oplossen, maar interfacultaire samenwerking is ontzettend moeilijk tot stand te brengen." Daardoor weten mensen vaak niet van elkaar dat ze met hetzelfde bezig zijn.

Neem het nieuwe Climate Health Institute van de faculteit Health Medicine and Life sciences. Hier moet "een Maastrichtse wetenschapper met een goed idee op het vlak van klimaatverandering en gezondheidsimpact gelijkgestemden ontmoeten", aldus decaan Annemie Schols in *Observant*. Maar Martens, die een van de eerste hoogleraren planetaire gezondheid in de wereld was en al sinds 1993 publiceert over de relatie tussen de opwarming van de aarde en onze gezondheid, moest in de krant lezen dat het was opgericht.

Hij noemt een ander voorbeeld van langs elkaar heen werken: "Voor het invoeren van de gescheiden afvalbakken is een extern bureau ingehuurd, terwijl de expertise over hoe je mensen zover krijgt om goed te scheiden hier in huis bij psychologie zit."

HET WORDT BETER

Het beleid was inderdaad lange tijd "diffuus", beaamt Jeroen Warnier, sinds vorig jaar directeur van het Sustainability Office. "Toen ik in 2022 als sustainability officer begon, was dat deels als beleidsadviseur en deels als projectmanager bij het SUM2030-programma [dat streeft naar een volledig duurzame universiteit in 2030]. Het was mijn taak om het duurzaamheidsbeleid in te voeren, maar wat dat precies was en op welke plekken het moest gebeuren was onduidelijk."

Er kwam een nieuwe werkgroep, Martens ging erin zitten. "Dit was wel echt de laatste keer, ik heb al in twintig van die commissies gezeten." Warnier: "Ik heb tegen Pim gezegd 'als er nu nog niets gebeurt, dan kan ik beter opstappen.'" In 2024 wordt de hieruit voortgekomen Roadmap 2030 goedgekeurd. Met hierin vier ambities: de universiteit moet in 2035 klimaatneutraal en circulair [weinig tot geen afval produceren] zijn, neemt duurzaamheid mee in al haar beslissingen en heeft een groene en gezonde campus. Dat is niet alleen ambitieuzer dan voorheen, er zijn volgens Warnier nog een paar grote verschillen met het voorgaande beleid. "Ik voel nu echt oprecht draagvlak bij het college van bestuur. Ten eerste hebben we om meer personeel gevraagd,

Zijweggetje: als u nu denkt 'een studentenorganisatie waar studenten zich kunnen inzetten voor duurzaamheid aan de universiteit, klinkt dat niet verdacht veel als dat Universitair Milieu Platform (UMP) uit het begin van dit artikel', dat klopt. Het UMP verdwijnt na 2007 stilletjes uit beeld en is drie jaar later blijkbaar dusdanig uit het collectieve geheugen gewist dat het Green Office als een volledig nieuw initiatief wordt omarmd.

niet alleen parttimers die net zoals ik in het begin hun tijd tussen dit en andere werkzaamheden moeten verdelen. Afgelopen jaar zijn de mensen begonnen en je merkt dat het nu snel gaat. Ten tweede hebben we onze adviesraad uitgebreid, met tenminste één persoon van iedere faculteit. Zij adviseren ons over welke dingen op de agenda moeten komen te staan. En ten derde krijgen we sinds 2022 structureel jaarlijks 300 duizend euro onderzoeksgeld."

VOORZICHTIG OPTIMISTISCH

Dat is terug te zien in de praktijk, denk aan de nieuwe cateraar wiens aanbod merendeels plantaardig is of aan Duboisdomein 30 waar plannen zijn voor een enorme gevel met zonnepanelen. Niet alles zal zo snel gaan, Warnier blijft ook realistisch. "Bepaalde zaken zijn echt megaprojecten. We kunnen bijvoorbeeld niet in één keer alle gebouwen van de UM volledig verduurzamen, dat zijn plannen waarvan je weet dat ze misschien pas over tien jaar afgerond worden. En om volledig klimaatneutraal te zijn, zullen we een deel van onze CO2-uitstoot moeten compenseren, je kunt het met de huidige technologieën nooit tot nul terugbrengen. Maar we kunnen wel kijken waar we nu staan en hoe we er het maximale uit kunnen halen. In ieder geval zijn we er ons nu bewust van, eerder hadden we helemaal geen inzicht in wat we deden."

Ook Martens is "voorzichtig optimistisch. Ik heb nu voor het eerst het gevoel dat er echt iets gebeurt. Ik ben te cynisch om te denken dat het allemaal goed zal komen, maar het is duidelijk dat het borrelt en dat er kansen worden gegeven aan de mensen die zich hiermee bezighouden."

wetenschap

Maastrichtse juristen pleiten voor heldere definitie

Rechters noemen femicide bijna nooit femicide

Femicidezaken worden in de rechtszaal niet altijd herkend of als zodanig behandeld. Dat concluderen Maastrichtse juristen, die 282 vonnissen onder de loep hebben genomen. Ze pleiten voor een heldere definitie van het begrip femicide, om de bewustwording daarover te vergroten.

Volgens het woordenboek is femicide het doden van een vrouw vanwege haar vrouw-zijn. Maar hoe stel je dat nu vast? “Je zit al snel in een subjectieve hoek”, zegt Laurie Ritzen, onderzoeker aan de rechtenfaculteit. “Stel dat een man een vrouw neersteekt op straat en hij geeft daar geen verklaring voor. Dan weet ik niet of hij dat alleen maar heeft gedaan omdat er op dat moment toevallig een vrouw voorbijkwam. Had hij ook gestoken als er een man had gelopen? Het motief is niet altijd duidelijk.” De Verenigde Naties hanteren striktere criteria. Is er sprake van een levensdelict door een partner? Femicide. Een familielid? Ook. Als de dader een andere bekende is, bijvoorbeeld de buurman, of een onbekende, moet er een gendergerelateerd kenmerk zijn. Denk bijvoorbeeld aan eerder psychisch of seksueel geweld tegen het slachtoffer, maar ook uitbuiting of gijzeling.

Verschillende antwoorden

Dat lijkt – vaak ook voor de buitenwereld – zo klaar als een klontje. Maar in de Nederlandse rechtspraak is het nog niet zo eenvoudig, blijkt uit het onderzoek van Ritzen en co dat ze uitvoerden in opdracht van het landelijk kennisinstituut WODC. “In gesprekken die we voerden met onder anderen rechters en officieren van justitie, zeiden ze vaak dat

Foto: Shutterstock

femicide een levensdelict (een ernstig misdrijf waarbij iemands leven wordt beëindigd of daartoe een poging wordt gedaan) is op een vrouw vanwege haar vrouw-zijn. Maar toen we doorvroegen naar de gevallen die zij daaronder scharen, liepen de antwoorden uiteen.” Rechters herkennen wel degelijk gendergerelateerde kenmerken zoals huiselijk geweld of haatmotieven en laten dat ook wel meewegen in hun straf, maar gebruiken in hun vonnis niet expliciet de term femicide. In de 282

vonnissen die Ritzen en haar collega's bekeken waarop je dat label wel zou kunnen plakken, werd dat minder dan vijf keer als zodanig benoemd.

Een directe verklaring heeft de onderzoeker er niet voor. “Het kan best zijn dat het Openbaar Ministerie een zaak bepleit als femicide, maar dat een rechter het toch anders ziet, of dat het om wat voor reden dan ook niet in het vonnis is opgenomen.” Want, zo benadrukt Ritzen ook maar eens, in het onderzoek van de universi-

teit is alleen gekeken naar jurisprudentie, het uiteindelijke oordeel. Wat er allemaal is gezegd in de rechtszaal, is niet meegenomen.

Straffen

Door helder te definiëren wat femicide nu precies is, is een eenduidigere aanpak van zaken mogelijk, zegt Ritzen. Zo zal ook duidelijker worden dat veel moorden op vrouwen voortkomen uit langere patronen van geweld, stalking of eerdere mishandeling en kunnen politie en justitie sneller ingrijpen.

Moet de wet dan niet worden aangepast, om femicide zwaarder te bestraffen, zoals landen als Cyprus en Italië wel hebben gedaan? Ritzen denkt van niet. “In Nederland worden deze zaken als bijvoorbeeld moord of doodslag gekwalificeerd. Of de rechter het nu femicide noemt of niet, de straffen zijn al heel hoog. We moeten ook nog maar zien hoe dat uitpakt in het buitenland.”

Ze waarschuwt ervoor om niet overhaast dingen in te voeren omdat de maatschappij erom roept. “Er zijn misschien rechters die, met de kennis van nu, er heel anders tegenaan kijken. De zaken die we hebben bekeken zijn van een tijdje geleden, inmiddels is er ook weer veel gebeurd, de ontwikkelingen gaan snel.” Op de stoel van de wetgever of de rechter willen de onderzoekers zeker niet gaan zitten, ze vinden dat het aan de politiek is om met een definitie te komen voor femicide. “Dat is belangrijk, om het fenomeen te kunnen benoemen, maar ook voor de nabestaanden heeft het een toegevoegde waarde.”

Deborah Blekkenhorst

“Jammer dat het zoveel moeite kost”

Vervolg van pagina 3

names van een Nederlands universiteitsbasketbalteam op een hand te tellen. “We waren dit jaar als tweede gekwalificeerd”, vertelt Baines. “Omdat de nummer één niet kon gaan, zijn wij gevraagd. Zoiets weiger je niet.”

Vanwege de unieke prestatie, hoopten de basketbalsters op financiële steun van de UM. Maar die hoop bleek ijdel. Ook de nationale basketbalbond werd aangeschreven, zonder succes. En dus schoot de eigen vereniging het vrouwenteam de 10 duizend euro voor. Dat moet nu worden terugbetaald. Die verantwoordelijkheid drukt zwaar, zegt Baines, die niet alleen voorzitter is, maar tevens aanvoerder van het team. “We hebben sponsors gezocht, tot nog toe staat de teller op één. Verder organiseren we toernooien, teams moeten betalen om daaraan mee te kunnen doen. Aan het publiek verkopen we zelfgebakken koekjes. Maar dan heb je

het niet over enorme bedragen. We werken allemaal extra uren om geld te verdienen.”

Hobby

Nog tweeduizend euro is er nodig, om de teller wat sneller naar beneden te krijgen is er deze week nog een brainstorm, voor inzamelingsideeën. Ook is er een GoFundMe pagina geopend. Want niet gaan is geen optie, de borgsom is betaald en wordt niet teruggestort, of de Knights nu meedoen of niet. “Het is jammer dat het zoveel moeite kost, in Nederland is er nauwelijks oog voor universiteitssporten. De buitenwereld ziet ons als een stel hobbyisten, maar we zijn echt goed, spelen mee op internationaal niveau. Dit is een gemiste kans voor de universiteit en Maastricht, zo voelt het. Als we niet zo van de sport hielden, hadden we het allang opgegeven.”

Deborah Blekkenhorst

OBSERVANT
ZOEKT
STUDENT-
COLUMNISTEN.

MEER
INFORMATIE:

colofon

Redactie Wendy Degens (hoofdredacteur), Deborah Blekkenhorst, Peter Doorakkers, Cleo Freriks, Riki Janssen, Stefan Moens (financieel medewerker), Dennis Vaendel **Telefoon** 043 3885390

E-mail observant@maastrichtuniversity.nl

Website www.observantonline.nl **Aan dit nummer werkten mee**

Wammes Bos, Tiuri van Rossum, Rita Wiśniewska

Ontwerp en illustraties Simone Golob **Vertalingen**

Maud Bovelander, Susanna MacDaniel **Druk**

Janssen/Pers Gennep **Advertenties** Zie alle info onder het kopje ‘service’ op onze site.

DE MEDEDELINGEN VAN DE UNIVERSITEIT,
FACULTEITEN, SERVICECENTRA EN
STUDENTEN- ORGANISATIES ZIJN TE VINDEN
OP **WWW.OBSERVANTONLINE.NL**